

Βιώσιμο σχολείο και ΤΠΕ: Η αξιοποίηση του ιστολογίου (Blog) στην ανάπτυξη συνεργατικής σχολικής κουλτούρας

Αθηνά Καλλαρά¹, Ντίνα Ταμουτσέλη²

1. Εκπαιδευτικός, Σχολική Σύμβουλος Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης
athkallara@sch.gr

2. Επίκουρη Καθηγήτρια, ΑΠΘ
ktam@eled.auth.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ένα από τα κρίσιμα χαρακτηριστικά του βιώσιμου σχολείου που έχουν εντοπιστεί στη βιβλιογραφία είναι η ανάπτυξη συνεργατικής κουλτούρας στο σχολείο. Στην παρούσα μελέτη διερευνάται η συμβολή του διαδικτυακού μέσου ιστολογίου (Blog) στην ανάπτυξη συνεργατικής σχολικής κουλτούρας και τη συμβολή της στην ανάπτυξη βιώσιμων πρακτικών. Η μέθοδος που ακολουθήθηκε ανήκει στο «παράδειγμα» της ποιοτικής έρευνας. Συγκεκριμένα αξιοποιήθηκε η ερευνητική πρόταση της «Μελέτης Περίπτωσης». Η κωδικοποίηση των δεδομένων έγινε σύμφωνα με την Ποιοτική Ανάλυση Περιεχομένου. Όπως προκύπτει από τα δεδομένα της έρευνας το ιστολόγιο (blog) μπορεί να υποστηρίξει τη λειτουργία μιας κοινότητας μάθησης εκπαιδευτικών σε επίπεδο σχολικής μονάδας όσον αφορά την ενίσχυση της συνεργασίας, της επικοινωνίας, της ανταλλαγής απόψεων και ενθάρρυνσης των συμμετεχόντων.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Εκπαιδευτική Έρευνα

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Βιώσιμο σχολείο, ιστολόγιο, συνεργατική κουλτούρα, κοινότητες μάθησης και πρακτικής

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ολιστική σχολική προσέγγιση που αποτελεί βασική διδακτική μεθοδολογία για ένα βιώσιμο σχολείο συνδέεται άμεσα με πρακτικές που έχουν ως αφετηρία τους την επιδίωξη κοινού στόχου ή οράματος στο σχολείο. Αν ο τρόπος προσέγγισης έχει χαρακτηριστικά όπως ο διαμοιρασμός της γνώσης, ο αναστοχασμός, η ανταλλαγή απόψεων, ο κοινός σχεδιασμός δραστηριοτήτων και διδακτικών πρακτικών, τότε μέσα απ' αυτές τις διαδικασίες μπορεί να αναδυθούν στοιχεία μιας συνεργατικής κουλτούρας που θα αποτελέσει βασικό συντελεστή ανάπτυξης βιώσιμων πρακτικών στο σχολείο. Ο εντοπισμός των στοιχείων που χαρακτηρίζουν το βιώσιμο σχολείο είναι μια διαδικασία η οποία αφορά το ίδιο το σχολείο. Παρόλα αυτά η ανασκόπηση μελετών περίπτωσης που έγινε για το Ινστιτούτο έρευνας για την βιώσιμη ανάπτυξη της Αυστραλίας (ARIES) και το ευρωπαϊκό πρόγραμμα ENSI αναγνωρίζουν ορισμένα γενικά χαρακτηριστικά του οράματος για ένα βιώσιμο σχολείο. Από την επισκόπηση εθνικών προγραμμάτων που σχεδιάστηκαν για να υποστηρίξουν ολιστικές σχολικές προσεγγίσεις οι Henderson και Tilbury (2004) Φλογαίτη, Λιαράκου (2009) και Ταμουτσέλη, Μητακίδου (2006) προσδιορίζουν τα χαρακτηριστικά τέτοιων προσεγγίσεων. Στα χαρακτηριστικά αυτά περιλαμβάνουν τη συμμετοχική μάθηση, τη συμμετοχή όλου του σχολείου, τη διεύθυνση που τοποθετεί

τη βιωσιμότητα στο επίκεντρο της σχολικής πρακτικής, τη συχνή και συνεχιζόμενη επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών, τις συνεργασίες και τα δίκτυα, την αξιοποίηση της τεχνολογίας, την έρευνα από ειδικούς, τις ολιστικές προσεγγίσεις.

Η υιοθέτηση ολιστικών προσεγγίσεων στα σχολεία υποστηρίζεται ως ένας ελπιδοφόρος τρόπος για την προώθηση της εκπαίδευσης για τη βιώσιμη ανάπτυξη. Οι ολιστικές προσεγγίσεις συνιστούν εκπαίδευση σε ένα τρόπο ζωής: αποτελούν κατευθύνσεις που κάνουν τα σχολεία μικρόκοσμους βιώσιμης κοινωνίας (Sterling, 2001). Προάγουν τη συμμετοχή και τη συνεργασία σε όλα τα επίπεδα λειτουργίας του σχολείου που συνδέονται αλυσιδωτά και αλληλεπιδραστικά μεταξύ τους (Ταμουτσέλη, 2006). Μερικά παραδείγματα από σχολεία που ακολούθησαν αυτές τις πρακτικές δείχνουν ότι τα κίνητρα για την ανάπτυξη συνεργασιών μέσα και έξω από το σχολείο είναι α) η αυξανόμενη υποστήριξη από ειδικούς β) η διατήρηση της συνάφειας με τις τοπικές ανάγκες και αρχές γ) η ανάδειξη κοινού οράματος και δ) η λήψη αποφάσεων μέσα και έξω από το σχολείο (Διεθνές πρόγραμμα FEE International 2004 σε Henderson & Tilbury 2004). Οι Tilbury & Wortman, (2004), Ferreira, Ryan and Tilbury (2006) σε Kuzich,S.(2011) υποστηρίζουν ότι, εκτός της έλλειψης εξοικείωσης με τις παραπάνω δεξιότητες/ ικανότητες, ένας από τους λόγους για τους οποίους συναντώνται σπάνια επιτυχημένα παραδείγματα ολιστικής προσέγγισης στην κατεύθυνση εξέλιξης του σχολείου σε βιώσιμο σχολείο, είναι ότι οι πρακτικές που υιοθετεί σύμφωνα με τις αρχές της EBA καταρρέουν όταν φεύγουν τα μέλη που τις υιοθέτησαν και τις υποστήριζαν.

Η συζήτηση για την αλλαγή στα σχολεία με την εφαρμογή ολιστικών προσεγγίσεων στη διδασκαλία και τη μάθηση, άρχισε να αναδεικνύει τις κοινότητες μάθησης και πρακτικής ως αποτέλεσμα των μεταρρυθμιστικών προσπαθειών τη δεκαετία του 1990 (Grossman et al. 2000, Kilbane 2010). Όπως υποστηρίζεται (Hiltz & Wellman 1997, Σολομωνίδου 2006) μια κοινότητα μάθησης πρέπει να έχει κοινούς στόχους και ταυτόχρονα να επιτρέπει στους συμμετέχοντες/ουσες να αλληλοϋποστηρίζονται, να συνεργάζονται, και να αισθάνονται ότι ανήκουν στην ομάδα. Αυτό σημαίνει ποικιλία απόψεων, ανταλλαγή και σύγκριση πληροφοριών. Εξάλλου τα δικτυακά περιβάλλοντα μάθησης έχουν ως στόχο να αποτελέσουν το πλαίσιο στήριξης των χρηστών τους ώστε να μαθαίνουν μέσα σε μια συνεργατική κοινότητα (Κόμης 2004).

Οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και Επικοινωνίας έχουν έναν σημαντικό ρόλο στην προώθηση της Εκπαίδευσης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη κατά δύο τρόπους: α) με τη διευκόλυνση της προσβασιμότητας σε εκπαιδευτικό υλικό σχετικό με την αειφορία (π.χ. εξ αποστάσεως εκπαίδευση, εκπαιδευτικά δίκτυα και βάσεις δεδομένων) και β) με την ενίσχυση νέων προσεγγίσεων αλληλεπίδρασης, οι οποίες επικεντρώνονται όχι μόνο στην απόκτηση γνώσεων αλλά στην ανάδειξη και αποσαφήνιση αξιών, την αλλαγή συμπεριφοράς, της συμμετοχής σε δράσεις. Άλλωστε, κάθε διαδικασία μάθησης που στοχεύει στο να δώσει ευκαιρίες στους μαθητές και μαθήτριες να συνδιαλέγονται με το περιβάλλον τους ενισχύεται από διαδικασίες που ενθαρρύνουν την αλληλεπίδραση, τη συνεργατικότητα και τη διασυνδεσιμότητα.

Τα ιστολόγια μπορούν να αξιοποιηθούν για συνεργατική μάθηση γιατί παρέχουν εργαλεία για επικοινωνία, σχολιασμό, ανταλλαγή ιδεών, εργαλεία πρόσβασης σε αρχεία κάθε τύπου πληροφορίας, κοινή χρήση χώρων εργασίας σχεδιασμού και υλοποίησης δραστηριοτήτων (Dimitracopoulou & Petrou 2003.) Διαθέτουν επίσης

θετικά χαρακτηριστικά όπως η δυνατότητα χρόνου για αναστοχασμό, αξιολόγηση και λήψη αποφάσεων πριν την επόμενη ανάρτηση ή «σχόλιο» (Κόμης 2004).

Η ΕΡΕΥΝΑ

Σκοπός της παρούσας έρευνας ήταν η διερεύνηση της δυνατότητας αξιοποίησης του διαδικτυακού μέσου του ιστολογίου (Blog) ως εργαλείου υποστήριξης για την ανάδειξη πρακτικών που ενισχύουν τη συνεργατική κουλτούρα του σχολείου, η οποία θεωρείται βασικό συστατικό του βιώσιμου σχολείου. Για την ικανοποίηση των ερευνητικών στόχων δημιουργήθηκε ιστολόγιο στο οποίο οι εκπαιδευτικοί δημοσίευαν στη διάρκεια ενός σχολικού έτους κοινές διαθεματικές δραστηριότητες/προτάσεις με αξιοποίηση των ΤΠΕ, συνδέσεις με προτεινόμενους ιστοχώρους και «σχολίαζαν» τις αναρτήσεις με τη συνεργασία της σχολικής συμβούλου η οποία ήταν συγχρόνως και ερευνήτρια. Τόσο κατά τη διάρκεια όσο και μετά το τέλος της παρέμβασης οι εκπαιδευτικοί συνεργάστηκαν για τη δημιουργία των δικών τους ιστοχώρων, τους οποίους αξιοποίησαν στη διδασκαλία.

Ο προβληματισμός που αναδείχθηκε με αφορμή την εισαγωγή των ΤΠΕ στο πρόγραμμα του σχολείου, έδωσε έναυσμα για συζητήσεις και διάλογο, που κατέληξαν στην διαμόρφωση ενός κοινού στόχου. Ο στόχος αυτός ήταν η ολιστική προσέγγιση της ενσωμάτωσης των ΤΠΕ στη διδασκαλία και μάθηση με τη συνεργασία των δασκάλων και του εκπαιδευτικού ειδικότητας πληροφορικής. Προτάθηκε και συμφωνήθηκε ένα ευέλικτο αρχικό σχέδιο για τον καθορισμό των συνεργατικών δραστηριοτήτων με αξιοποίηση του ιστολογίου ως συμπληρωματικού μέσου της συνεργατικής διαδικασίας.

Στη βάση αυτή συμφώνησαν οι εκπαιδευτικοί του σχολείου να συμμετέχουν στην υλοποίηση μιας παρέμβασης που θα συνεχίζονταν στη διάρκεια όλης της σχολικής χρονιάς. Στόχος της παρέμβασης ήταν η προσαρμογή και η διαμόρφωση του αναλυτικού προγράμματος των ΤΠΕ με την εμπλοκή όλων των εκπαιδευτικών ανεξαρτήτως ειδικότητας για την σύνδεση των ΤΠΕ με όλα τα γνωστικά αντικείμενα. Για την παρέμβαση αυτή προτάθηκε και συμφωνήθηκε η αξιοποίηση διαδικτυακού εργαλείου, του ιστολογίου (blog). Ειδικότερα, αξιοποιήθηκαν δυνατότητες του ιστολογίου όπως η δημοσίευση αναρτήσεων με χρονολογική σειρά, συνδέσεων με άλλους ιστοχώρους, «σχολίων» σχετικών με τις δημοσιευμένες αναρτήσεις. Το ιστολόγιο ήταν υποστηρικτικό εργαλείο των δράσεων της κοινότητας μάθησης και πρακτικής που δημιουργήθηκε στο σχολείο. Όλοι οι εκπαιδευτικοί που συμμετείχαν ήταν «συγγραφείς» του ιστολογίου που σημαίνει ότι είχαν τη δυνατότητα να αναρτούν αυτόνομα τις δημοσιεύσεις τους. Τα περιεχόμενα του ιστολογίου αποτελούσαν: δημοσιευμένες διδακτικές δραστηριότητες που σχεδίαζαν από κοινού οι εκπαιδευτικοί του σχολείου με την αξιοποίηση των ΤΠΕ., σχόλια και απόψεις για τις δημοσιευμένες αναρτήσεις, προτεινόμενοι σύνδεσμοι για ενημέρωση ή και διδακτική τους αξιοποίηση. Η ερευνήτρια συμμετείχε στη δράση αυτή της παιδαγωγικής ομάδας του σχολείου με το ρόλο της σχολικής συμβούλου, δημοσιεύοντας «σχόλια», απόψεις και προτάσεις.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

Στην έρευνα συμμετείχαν 11 εκπαιδευτικοί ενός δωδεκαθέσιου σχολείου ημιαστικής περιοχής του Νομού Χαλκιδικής. Ως ερευνητική προσέγγιση επιλέχθηκε η «μελέτη περίπτωσης». Η επιλογή αυτή έγινε επειδή στην περίπτωση που η ποιοτική

έρευνα αφορά στη μελέτη ενός σχολείου, η «μελέτη περίπτωσης» ως ερευνητική στρατηγική βοηθά στο να εξερευνηθεί ο ερευνητής και να αναλύσει συστηματικά και σε βάθος τις αλληλεπιδράσεις που συντελούνται σε μία συγκεκριμένη συνθήκη μέσα σε μία σχολική μονάδα, καταγράφοντας τη δράση των συμμετεχόντων και τις ερμηνείες που οι ίδιοι της αποδίδουν. Στην καρδιά κάθε μελέτης περίπτωσης βρίσκεται μία μέθοδος παρατήρησης (Cohen & Manion 1997). Στη συγκεκριμένη έρευνα ο τύπος παρατήρησης που ακολουθήθηκε ήταν κυρίως η «συμμετοχική». Η ερευνήτρια είχε εμπλοκή σε πολλές περιστάσεις στις ίδιες τις δραστηριότητες που παρατηρούσε συμμετέχοντας ως συγγραφέας και αναγνώστης του ιστολογίου με αναρτήσεις και σχόλια στη λειτουργία του.

Τα δεδομένα που συγκεντρώθηκαν και αξιολογήθηκαν πριν, κατά τη διάρκεια και μετά το πέρας της παρέμβασης συνίσταντο κυρίως σε συνεντεύξεις εκπαιδευτικών και σε γραπτά τεκμήρια (περιεχόμενο ιστολογίου). Για την επεξεργασία των δεδομένων αξιοποιήθηκε η μεθοδολογία της ποιοτικής ανάλυσης περιεχομένου. Πρόκειται (Mayring 2000) για «μια εμπειρική προσέγγιση, μεθοδολογικά ελεγχόμενης ανάλυσης κειμένων μέσα από τα επικοινωνιακά τους συμφραζόμενα σύμφωνα με κανόνες και βήματα, χωρίς απόλυτη ποσοτικοποίηση». Η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου έδωσε μεγαλύτερη βαρύτητα στην σε βάθος διερεύνηση του υλικού. Διατήρησε πλεονεκτήματα της ποσοτικής ανάλυσης σε περιορισμένο βαθμό προχωρώντας στην περαιτέρω ποιοτική-ερμηνευτική αξιοποίησή τους. (Mayring 2000α, Παγκουρέλια & Παπαδοπούλου 2009). Η ποιοτική ανάλυση περιεχομένου έγινε με κωδικοποίηση των δεδομένων δηλαδή ταξινόμηση των δεδομένων σε κατηγορίες. Η μέθοδος κωδικοποίησης που χρησιμοποιήθηκε ήταν συνδυαστική της παραγωγικής και επαγωγικής μεθόδου, οι οποίες είναι ευρύτατα αναγνωρισμένες μέθοδοι (Altrichter H. et al, 1993)

ΔΕΔΟΜΕΝΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Στην εργασία αυτή, η οποία αποτελεί τμήμα μιας ευρύτερης έρευνας, γίνεται παρουσίαση και σχολιασμός μόνο μέρους των αποτελεσμάτων. Συγκεκριμένα αξιολογούνται τα δεδομένα εκείνα που βασίζονται στις εντυπώσεις και τα σχόλια των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην έρευνα και αφορούν στην αξιοποίηση του ιστολογίου ως μέσου επικοινωνίας, αλληλεπίδρασης και ενίσχυσης συνεργατικού κλίματος.

Η επεξεργασία των δεδομένων της έρευνας έδειξε ότι η αξιοποίηση του ιστολογίου από τα μέλη της σχολικής κοινότητας συμβάλει στην ανάπτυξη χαρακτηριστικών τα οποία συνδέονται με τη συνεργατική σχολική κουλτούρα και το βιώσιμο σχολείο τα οποία αναλύονται στη συνέχεια. Το ιστολόγιο διευκόλυνε την επικοινωνία αρχικά σε επίπεδο λειτουργίας της κοινότητας μάθησης που αναπτύχθηκε στο σχολείο. Από την ποιοτική ανάλυση του περιεχομένου των δεδομένων συμπεραίνεται ότι το ιστολόγιο διατήρησε «ζεστή» την επικοινωνία της κοινότητας μάθησης δίνοντας τη δυνατότητα διαδικτυακής επικοινωνίας χωρίς τοπικούς και χρονικούς περιορισμούς. Επιπλέον, για κάποιους που δίσταζαν να επικοινωνήσουν δια ζώσης, αποτέλεσε αφορμή για μια πρώτη επαφή μέσω του ιστολογίου με την ανάρτηση διδακτικών προτάσεων ή και συνδέσμων. Οι νέοι εκπαιδευτικοί διαπιστώθηκε ότι ήταν πιο ένθερμοι στη χρήση του ιστολογίου, κάτι που μπορεί να ερμηνευθεί και λόγω της καλύτερης εξοικείωσής τους με τις σύγχρονες τεχνολογίες της επικοινωνίας και γενικά της εξοικείωσης με τη χρήση των ηλεκτρονικών υπολογιστών. Ορισμένοι από τους παλαιότερους εκπαιδευτικούς ήταν διστακτικοί αλλά παρότι χαρακτήριζαν το εργαλείο

«απρόσωπο» επισήμαναν ότι είναι υποστηρικτικό στην επικοινωνία. Για τη βιωσιμότητα μιας κοινότητας μάθησης απαραίτητη είναι η επικοινωνία ανάμεσα στα μέλη και η διασφάλισή της με συναντήσεις δια ζώσης και με την αξιοποίηση της τεχνολογίας και των δυνατοτήτων του διαδικτύου. Με δεδομένο την έλλειψη χρόνου για επικοινωνία και αλληλεπίδραση των εκπαιδευτικών στο σχολικό περιβάλλον, η τεχνολογία μπορεί να συμβάλει καθοριστικά στην κατεύθυνση αυτή. Αν και η επικοινωνία επιδρά διαμορφωτικά στους συμμετέχοντες και συμμετέχουσες, είναι πολύ σημαντικό να αναπτυχθεί συνεργασία ανάμεσα στα μέλη μέσα από ανταλλαγή απόψεων, γνώσεων, πρακτικών, κοινού σχεδιασμού δραστηριοτήτων (Schrage 1990).

Με την διευκόλυνση της επικοινωνίας ενισχύθηκε ή δυνατότητα ανταλλαγής ιδεών και αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των αναρτήσεων με ιδέες και διδακτικές προτάσεις. Η πλειοψηφία των συμμετεχόντων επεσήμανε ότι η ανταλλαγή ιδεών και η αλληλεπίδραση συνέβαλαν στον εμπλουτισμό των προτάσεων για τον από κοινού σχεδιασμό διδακτικών δραστηριοτήτων με τις ΤΠΕ. Ήταν «ένανσμα», όπως χαρακτηριστικά ανέφεραν, για την εμπλοκή τους αλλά και για συζήτηση και αναστοχασμό πρακτικών δια ζώσης στο διαθέσιμο χρόνο τους στο σχολείο. Η ζύμωση αυτή των ιδεών οδήγησε σε αποτελεσματική συνεργασία στον από κοινού σχεδιασμό δραστηριοτήτων. Το αποτέλεσμα αυτό συμφωνεί με την άποψη των Visser 1999, Paas (2008) ότι οι εφαρμογές των ΤΠΕ προωθούν συνεργατικές πρακτικές, βιωματική μάθηση, προσεγγίσεις οι οποίες συνάδουν με προσεγγίσεις της Εκπαίδευσης για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη και συγχρόνως αποτελούν χαρακτηριστικά στοιχεία του βιώσιμου σχολείου .

Η ενίσχυση της δυνατότητας ανταλλαγής ιδεών και αλληλεπίδρασης μέσα από τη διευκόλυνση της επικοινωνίας συνέβαλε στην υποστήριξη και ανάπτυξη του υπάρχοντος συνεργατικού κλίματος με τη δυνατότητα δημοσίευσης και παρακολούθησης της διαδικασίας του από κοινού σχεδιασμού δραστηριοτήτων. Επιπλέον φάνηκε ότι μπορεί να υποστηρίξει την εξελικτική πορεία σχεδιασμού των κοινών διδακτικών δραστηριοτήτων των εκπαιδευτικών ενισχύοντας το συνεργατικό πλαίσιο. Αυτού του τύπου οι τεχνολογίες, όπως τα ιστολόγια, που είναι γνωστές με τον όρο social software, δίνουν τη δυνατότητα στους χρήστες να συναντιούνται εικονικά, να συνεργάζονται ηλεκτρονικά και να σχηματίζουν διαδικτυακές κοινότητες. Οι περισσότερες παρόμοιες τεχνολογίες ακολουθούν μία «bottom-up» «από τα κάτω» προσέγγιση στη δημιουργία κοινοτήτων, όπου η συμμετοχή είναι οικειοθελής και η ταυτότητα του μέλους διαμορφώνεται σταδιακά μέσα στην αυτορρυθμιζόμενη κοινότητα (Gee1996, Wenger 1999, Βίγκλας κ.α., 2007). Στη βιβλιογραφία έχουν εντοπιστεί σημαντικοί και κρίσιμοι παράγοντες για την ανάπτυξη ολιστικών προσεγγίσεων για βιώσιμες πρακτικές στα σχολεία μεταξύ των οποίων αναφέρονται οι συνεργατικές δράσεις, η ανταλλαγή εμπειριών και γνώσεων μεταξύ των εκπαιδευτικών και η δυνατότητα δημιουργίας κοινοτήτων μάθησης και δικτύων επαγγελματιών εκπαιδευτικών (Φλογαίτη, Λιαράκου 2009). Έχει αναφερθεί ότι δουλεύοντας για ένα κοινό όραμα και κοινούς στόχους ενδυναμώνεται η ανάπτυξη συνεργασιών (Shallcross 2006). Στο πλαίσιο ανάπτυξης του βιώσιμου σχολείου για την ανάπτυξη της σχολικής κοινότητας η δράση θεωρείται ως ένα ρεύμα πραγματικών αιτιωδών γεγονότων και πράξεων που «προκύπτουν από την αλληλεπίδραση, τον αναστοχασμό και τη διαπραγματεύση μέσα από τη σύνθεση των απόψεων και δεν συγχέεται με την αλλαγή συμπεριφοράς της οποίας η κατεύθυνση καθορίζεται εξωτερικά.».(Shallcross, 2006)

Η ενίσχυση του συνεργατικού κλίματος φαίνεται ότι υποστηρίζεται και από διαδικασίες ενθάρρυνσης στο πλαίσιο μιας κοινότητας μάθησης όπου υπάρχουν συμμετέχοντες στο ρόλο του εμπνευστή με τη δημοσίευση σχετικών «σχολίων» και επισημάνσεων. Οι εκπαιδευτικοί επισήμαναν ότι το ιστολόγιο μπορεί να λειτουργήσει και ως κίνητρο για να εμπλακούν σε νέες στρατηγικές προσέγγισης της διδασκαλίας τους. Ενώ οι νεότεροι εκπαιδευτικοί επισήμαναν τη συμβολή του ιστολογίου στη διατήρηση του ενθουσιασμού τους και της προσήλωσής τους στον κοινό στόχο. Οι Mark, (2001) και Muirhead, (2004) επισημαίνουν τη συμβολή αυτών των μέσων στη δημιουργία συνθηκών για συνεργασία και οικοδόμηση δικτύων που ενισχύουν την κοινωνικότητα, μέσω της γνώσης και της αμοιβαίας συμμετοχής σε νέους τύπους δραστηριοτήτων. Αν ένα μέλος της κοινότητας δεν συμμετέχει, δε σημαίνει ότι δεν έχει τίποτε να γράψει ή δεν έχει κανένα ενδιαφέρον. Τις περισσότερες φορές είναι γιατί δεν έχει ακόμη «κοινωνικοποιηθεί», δεν έχει μάθει να αλληλεπιδρά ουσιαστικά σε μια κοινότητα. Αυτό αποτελεί το κύριο στοιχείο για την επιτυχία του ιστολογίου στην εκπαιδευτική διαδικασία (Βίγκλας κ.α. 2007). Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά του ιστολογίου ανταποκρίνονται σε βασικά κριτήρια του βιώσιμου σχολείου που αφορούν τόσο στις διδακτικές προσεγγίσεις όσο και στη σχολική κουλτούρα και τη δικτύωση του σχολείου.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Όπως διαπιστώθηκε μέσα από την έρευνα αυτή η ενίσχυση της ανταλλαγής ιδεών και προτάσεων με την διευκόλυνση της επικοινωνίας συμβάλουν όχι μόνο στην ανάδειξη αλλά και στην βελτίωση και την υποστήριξη της διατήρησης συνεργατικού κλίματος στη κοινότητα και συνεργατικής κουλτούρας στο σχολείο. Όπως επισημάνθηκε και από τους εκπαιδευτικούς που συμμετείχαν στην έρευνα το ιστολόγιο μπορεί να συμβάλει στη διατήρηση και ανάπτυξη του συνεργατικού κλίματος λόγω της δυνατότητας που παρέχει για δημοσίευση και παρακολούθηση της διαδικασίας του από κοινού σχεδιασμού δραστηριοτήτων. Μπορεί επίσης να αποτελέσει κίνητρο για εμπλοκή στο σχεδιασμό και δημιουργία παρόμοιων συνεργατικών ιστοχώρων, αλλά συγχρόνως και για συμμετοχή στην κοινότητα μάθησης με την υιοθέτηση του κοινού στόχου της ομάδας.

Η ανάπτυξη συνεργατικής κουλτούρας, μέσα από διαδικασίες συνεργασίας, αλληλεπίδρασης και προσήλωσης στον κοινό στόχο, αποτελεί κατά τους Henderson & Tilbury (2004), με βάση διεθνή ανασκόπηση που έκαναν για τα προγράμματα που αφορούν την εκπαίδευση για τη βιώσιμη ανάπτυξη, βασικό στοιχείο του βιώσιμου σχολείου. Η αξιοποίηση του ιστολογίου, όπως διαπιστώνεται με βάση τα ευρήματα της παρούσας έρευνας, μπορεί να συντελέσει εκτός από την ανάδειξη στοιχείων συνεργατικού κλίματος και στην ενίσχυση σχολικών πρακτικών που μπορεί να είναι βιώσιμες, τόσο αναφορικά με το βαθμό ανταπόκρισής τους στα χαρακτηριστικά του βιώσιμου σχολείου όσο και με την μελλοντική τους προοπτική, δηλαδή τη διατήρησή τους και τον εμπλουτισμό τους στο μέλλον ώστε να αποτελέσουν μόνιμο συστατικό της σχολικής κουλτούρας.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Βίγκλας Α., Μάτος, Α., Οικονόμου, Α., Παπαδοπούλου, Μ. (2007). Weblogs & Wikis: Νέα Μέσα, Νέα Επικοινωνία. *Πρακτικά του 4ου Πανελληνίου Συνεδρίου Εκπαιδευτικών για τις ΤΠΕ- Αξιοποίηση των Τ.Π.Ε. στη διδακτική Πράξη*, Σύρος, τόμος Α', 641-650.

- Κόμης, Β. (2004). *Εισαγωγή στις εκπαιδευτικές εφαρμογές των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των επικοινωνιών*. Αθήνα: Νέες Τεχνολογίες.
- Παγκουρέλια, Ε. & Παπαδοπούλου Μ. (2009). Κριτική Ανάλυση Λόγου – Ποιοτική Ανάλυση Περιεχομένου: Μια πρόταση συνδυαστικής αξιοποίησης για την ανίχνευση της ιδεολογίας των σχολικών εγχειριδίων. *Επιστήμες της Αγωγής*, τ.4
- Σολομωνίδου Χ. (2006). *Νέες τάσεις στην εκπαιδευτική τεχνολογία*. Αθήνα: Μεταίχμιο
- Ταμουτσέλη Κ. & Μητακίδου Σ. (2006). Περιβαλλοντική Εκπαίδευση: Εκπαίδευση για την αειφορία και ολιστικό σχολείο. *Πρακτικά 2^{ου} Συνεδρίου Σχολικών Προγραμμάτων Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης*, Αθήνα.
- Φλογαίτη Ε. & Λιαράκου Γ. (Επιμ.) (2009). *Εκπαίδευση για την Αειφόρο Ανάπτυξη*, ΚΠΕ Αρχαίων.
- Altrichter H., Posch P. & Somekh B. (2001). *Οι εκπαιδευτικοί ερευνούν το έργο τους*. Αθήνα: Μεταίχμιο
- Dimitracopoulou A. & Petrou A. (2003). Advanced Collaborative Distance Learning Systems for young students: Design Issues and current trends on new cognitive and metacognitive tools. *Themes in Education International Journal*.
- Henderson K. & Tilbury D. (2004). Whole-School approaches to sustainability: An international review of sustainable schools programs. *Report prepared by ARIES*, Macquarie University for the Department of Environment and Heritage, Australian Government.
- Kilbane F. (2010). Factors in Sustaining Professional Learning Community. *Sage Journals, NASSP Bulletin* September 2009 93: 184-205.
- Kuzich S. (2011). It's not only green that matters: Understanding Education for Sustainability in Schools. *The international journal of environmental, cultural, economic and social sustainability*, vol 7,3.
- Mayring P. (2000b). Qualitative content analysis. *Forum: Qualitative Social Research (on line journal)*, 1(2), Art.20. Προσπελάστηκε στις 6 Ιουλίου 2012 <http://www.qualitative-research.net/fqs-texte/2-00/2-00mayring-e.htm>
- Muirhead B. (2004). Research insights into interactivity Προσπέλαση στις 3 Ιουλίου 2012. http://www.itdl.org/Journal/mar_04/article05.htm
- Paas L., (2008). *How Information Communications Technologies can support Education for Sustainability*. International Institute for Sustainable Development. Προσπελάστηκε 12-6-2012 <http://www.ifap.ru/library/book304.pdf>
- Schrage M. (1990). *Shared minds: The new technologies of collaboration*. New York: Random House.
- Shallcross T., Robinson J., Pace, P. & Tamoutseli, K. (2007). The Role of Students' Voices and Their Influence on Adults in Creating More Sustainable Environments in Three Schools. *Improving Schools*, Vol 10: 72-85
- Shallcross T., Pace, Robinson. & Wals, A., (2009). *Δημιουργώντας βιώσιμα σχολικά περιβάλλοντα*. (Επιμ. Ταμουτσέλη Κ). Θεσσαλονίκη: Επίκεντρο.
- Sterling S. (2001). *Sustainable education: Re-visioning learning and change*. Devon, UK: Green books.

